

A MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPÍTÉSZEK EGYSÉGE KÖNYVKIADÓ VÁLLALATA.
A VÁLLALAT ÜGYEINEK INTÉZÉSÉRE VÁLASZTOTT BIZOTTSÁG MEGBIZÁSÁBÓL SZERKESZTI: NEY BÉLA.
III-İK CYKLUS, I-SŐ ILLETMÉNY.

A BUDAPESTI IGAZSÁGÜGYI PALOTA

HAUSZMANN ALAJOS-TÓL

A CSATOLT 20 MŰLAPOT KÉSZÍTETTE: DIVALD KÁROLY

BUDAPEST

„PÁTRIA“ IRODALMI VÁLLALAT ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG NYOMÁSA

1901

A MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPÍTÉSZ-EGYLET KÖNYVKIADÓ VÁLLALATA
MEGINDULT 1883-BAN.

A Magyar Királyi Curia 1895-ig olyan épületben volt elhelyezve, a mely legfelsőbb törvényszékünk méltóságának, de térbeli szükségletének sem felelt meg.

Ki nem ismerte a Ferenciek-terén azt a ma már lebontott, igénytelen külsejű emeletes házat, mely a Királyi Curiának egy század óta otthonul szolgált s a melynek első emeletén a szerényen berendezett elnöki helyiségeken kívül alig volt annyi szobája, mint a mennyi a rendszerített tanácsoknak kellett? Itt voltak a tanácstermek, melyek — egynek kivételével — legföljebb csak a közönséges lakoszoba méreteivel bírtak és egyidejűleg mégis a tanácselnököknek, bírának és jegyzőknek tartózkodó helyül is kellett szolgálniok.

Ez az épület, melyet 1770-ben

Mária Terézia Szellesky Márton-tól 32,000 frtért vásároltatott meg s a mely később a tudomány-egyetem jogi és bölcsészeti fakultásait fogadta falai közé, 1804-től kezdve pedig a Curia elhelyezésére szolgált, az eskütéri híd építésével kapcsolatos belvárosi szabályozásnak esett áldozatul.

Hogy a feledéstől megóvjuk, közöljük ime e régi épület homlokzatróját.

Uj Curia-palota építésének szükségét már régen érezték. Horváth Boldizsár igazságügyminiszter volt az első, a ki alkotmányunk visszaállítása után új Curia-épület építésének az eszméjét fölvetette és 1868-ban megbízta volt Szkalnitzky és Koch építészeket, hogy a régi Curia-épület helyére igazságügyi palotát tervezzenek.

A tervek el is készültek és reám nézve nem érdektelen az a körülmény, hogy akkor Berlinből visszatérve, a fentnevezett építészek irodájában e tervek kidolgozásában közreműködhettem.

Az építés azonban elmaradt és csak sokkal később, Pauler Tivadar, utána Fabinyi Teofil miniszterek foglalkoztak ugyan az új Curia építésének eszméjével, de még ők sem valósíthatták meg.

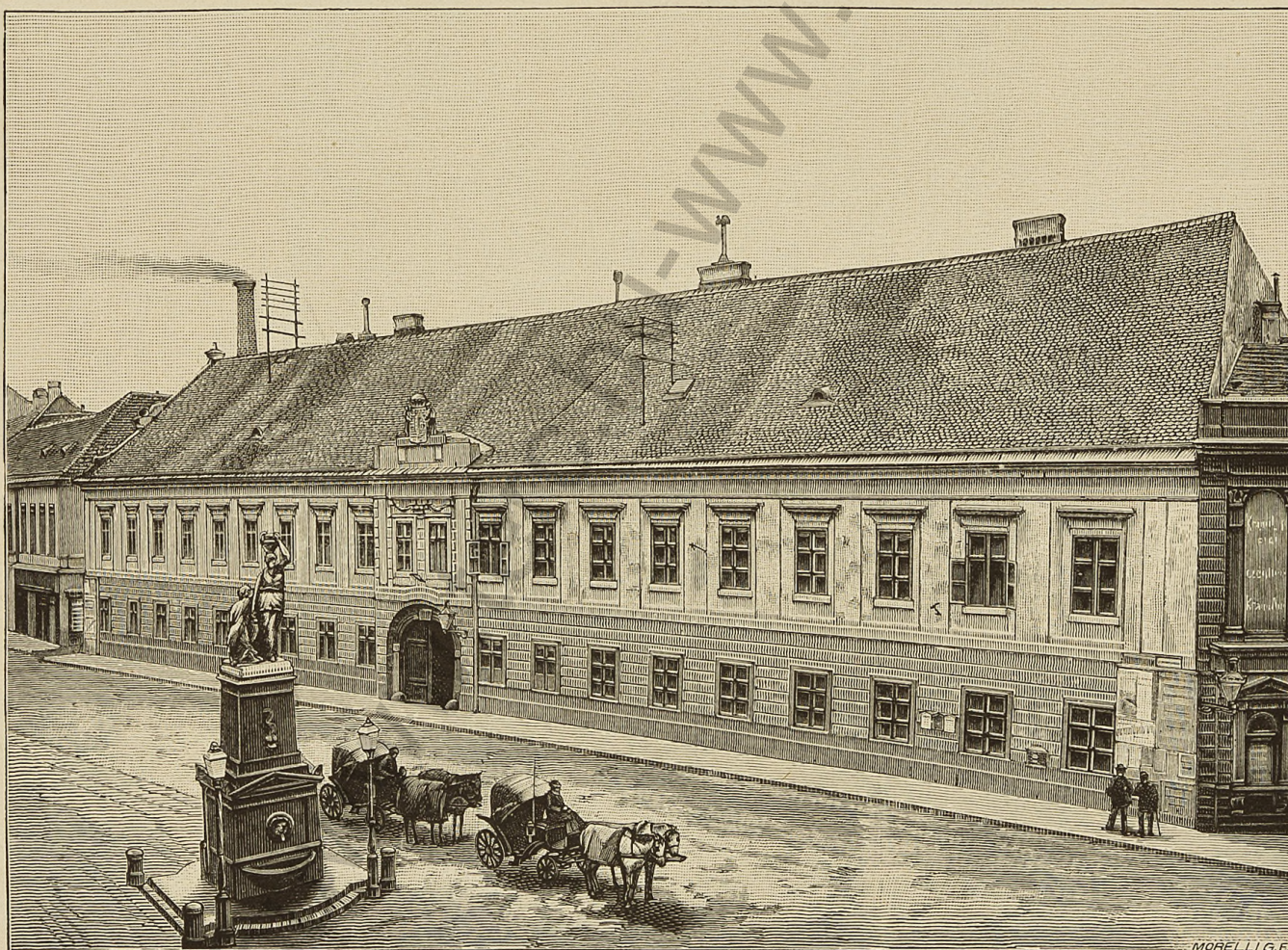
A fővárosi járásbiróságok és az elsőfokú törvényszékeknek bérházakban való elhelyezése már tarthatatlan állapotot teremtett és égető szükség volt mindenekelőtt ezeknek célszerű elhelyezéséről gondoskodni. Ez a szükség követelte a törvénykezési palota fölépítését, melynek elkészülte után Szilágyi Dezső igazságügyminiszter nyomban rátért a Curia-építés kérdésének megoldására.

A Királyi Itélő Tábla decentralizációjából folyt változott viszonyok megkövetelték annak a kérdésnek fölvetését is, vajjon nem lenne-e célszerű a Királyi Curiával egyidejűleg a budapesti Királyi Itélő Tábla számára is megfelelő új helyiséget létesíteni, esetleg a kettőnek egy közös palotát építeni? annál is inkább,

mert a Királyi Itélő Tábla régi helyiségei sem feleltek meg — sőt sok tekintetben az állapot itt még rosszabb volt mint a Curiánál. A kérdés megoldását sürgette még az is, hogy a Táblától elfoglalt ház a belváros szabályozása következtében szintén a lebontandó épületek közé került. Az anketeken meghallgatott szakférfiak a közös épület eszméjét pártolták, részben az adminisztráció egyszerűsítése, részben pedig az

építő költségek aránylag kisebb volta miatt, de meg azért is, mert építő-művészeti szempontból is előnyösebbnek mutatkozott egy nagyszabású emlékszerű palotának, mint két kisebb épületnek a létesítése. Pauler Tivadar miniszternek, valamint Majláth György országbirónak kedvelt eszméje volt a Curiát Budára, a várban, a királyi palotához lehetőleg közel fekvő telken építtetni, ugyanezt az álláspontot foglalta el a Fővárosi Közmunkák Tanácsa is, több fölterjesztésben kérvén a kormányt, hogy a Curiát a budai várban építtesse.

Kétségkívül megokolt volt az óhaj és kérelem, hogy hazánk legelső és legmagasabb törvényszéke a királyi palota szomszédságában emelkedjék, nemcsak eszményi szempontból,

A Curia régi épülete a Ferenciek-terén (lebontották 1895-ben).

hanem székes-fővárosunk jobbparti részének fejlesztése érdekében is.

Mivel azonban az igazságügyi miniszter engedett annak az általános kívánságnak, hogy a Királyi Curia és a budapesti Kir. Itélő Tábla egy közös igazságügyi palotát kapjon: ezt a nagyforgalmú épületet már nem lehetett a forgalom gócpontjától távol eső és a könnyű és olcsó közlekedést nélkülöző budai várba helyezni, hanem könnyen megközelíthető és előkelő környezetben lévő telket kellett számára kijelölni. A szóbanforgó célra több megfelelő fekvésű és méretű telekről lehetett szó, melyek közül, Tisza Lajos gróf közbenjárása mellett, a miniszter azt a telket választotta, mely az V. kerületi Nádor-, Alkotmány-, Honvéd- és Szalay-utcák között fekszik és 1810 négyszögöl = 6588 m² kiterjedéssel bír.

Ez a telek a katonai társzékér-fiókraktár lebontása folytán keletkezett, az állam tulajdonát képezte és 362,000 frt megváltási árért az igazságügyi tárca birtokába ment át.

A telek mind a közlekedés szempontjából, mind méreteit és előkelő környezetét illetően az igazságügyi palota építésének céljaira alkalmasnak mondható, de nagy hátránya az, hogy a szabályozás következtében nem lehetett azt derékszögű négyszög alakúan kihasítani.

Az áll. Országház építésével kapcsolatos szabályozás — sem magára az Országházra, sem a környezetre nézve — nem mondható szerencsés megoldásnak. Nem kívánok ezúttal az Országház elhelyezésének kérdésével foglalkozni — de ha már ezt a nagyszabású épületet — hosszanti tengelyével a Duna irányával párhuzamosan helyezték el, gondoskodni kellett volna arról is, hogy a mögötte levő teret és annak környezetét a monumentális épülethez méltóan szabályozzák. A jó és a művészi követelményeket is kielégítő szabályozás lehetőségét azonban a földmívelési miniszterium épületének szerencsétlen elhelyezése végképpen megakadályozta. Nincs egyetlen útvonal sem, mely merőleges irányban, avagy párhuzamosan vezetne az Országházhoz, tehát nincs olyan álláspont sem, melyből annak építészeti szépsége perspektivikus hatásában és kellő távolságból lenne szemlélhető s ennek a szabályozásnak következménye még az is, hogy a környezetben levő telkeket — ezek között az igazságügyi palota telkét is — az utak ferdén határolják, a mi minden monumentális épület alaprajzi megoldását és építészeti kiképzését mindig megnehezíti.

Az épület tervezésével az 1891. évi november hó 7-én kelt 10982. sz. igazságügyi miniszteri rendelettel bíztak meg. A tervezés alapjául szolgáló program szerint ebbe az épületbe a Magyar Királyi Curia, a budapesti Királyi Itélő Táblát kellett helyezni — később pedig — még a budapesti Főügyészség és a Koronaügyészség hivatalos helyiségeinek szintén itt kellett helyet szorítani.

Az 1 : 200-hoz való mértékben készített vázlatokat az 1892. év folyamán a Királyi Curia és budapesti Kir. Itélő Tábla biráiból alakított bizottság bírálta meg. E vázlatok alapján és az azokra tett megjegyzések nyomán készült aztán a tervezet

1 : 100 léptékben, részletes költségvetéssel. E tervet az 1893. év tavaszán terjesztettem az igazságügyminiszter elé, a ki annak elfogadása után, az igazságügyi palota építésére vonatkozó törvényjavaslatot benyújtotta a törvényhozásnak.

A törvényjavaslatot 1893. év június hó 7-én tárgyalta az országos pénzügyi bizottság, azután az országgyűlés elé került és elfogadva, mint 1893. évi XIII. t.-c. nyerte meg Ő Felségének legmagasabb szentesítését.

A program szerint az igazságügyi palotában elsősorban a Magyar Királyi Curia és a budapesti Kir. Itélő Tábla hivatalos helyiségei voltak elhelyezendőek, másodsorban pedig a királyi Főügyészség és a Koronaügyész hivatalairól kellett gondoskodni.

A Kir. Curia és az Itélő Tábla térszükséglete körülbelül egyenlő volt és így az elrendezés nem lehetett más, mint az épület egyik felébe külön udvar körül a legfelsőbb itélőszéket, másik felébe pedig, szimmetrikus elrendezéssel, a másodfokú itélőszék helyiségeit csoportosítani, az épület középső részét pedig a bejárókra, csarnokokra, disztermekre, lépcsőkre stb. fenntartani.

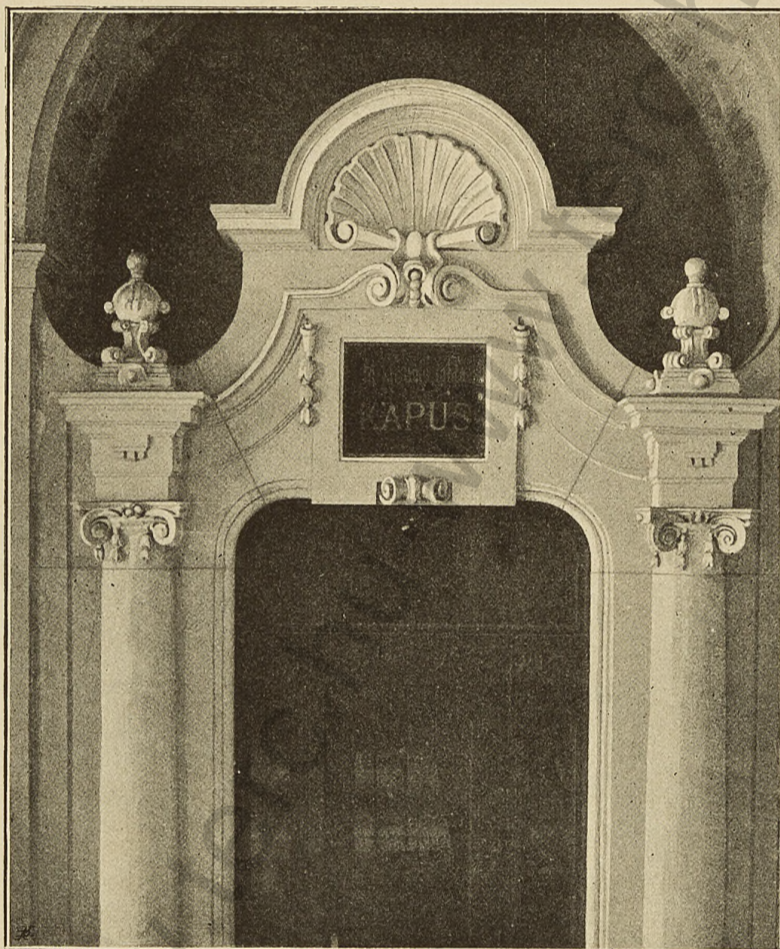
A Kir. Curia keretébe osztottam be a Koronaügyészséget — míg a Kir. Főügyészség a Királyi Itélő Táblának szánt épületrészben — mindkét hivatal a földszinti emeletorban — talált elhelyezést. A telek szituációjából folyólag az épület főpontját a Nádor-utca alkotja. Ennek, a 125 m. hosszú homlokzatnak középszökellékében van a főbejáró három kapuval, melyeken áthaladva az első vesztibulumba jutunk. Innen széles lépcső vezet a magasabban fekvő foyerbe, mely a vesztibulumot a központi nagy csarnokkal köti össze. Ennek a csarnoknak rendeltetése az, hogy központot képezzen és a közlekedést közvetítse az épület összes helyiségei között s egyszersmind a közönségnek várótermül szolgáljon. A csarnok koncepciójában a vezérlő elv — egy nagy térségnek, egy salle des pas perdus-nek létesítése volt, mely a mellett, hogy az összes közlekedő utakat föltüntesse, szép építészeti megoldást és érdekes távlati hatást is nyújtson.

A csarnok méretei a következők: hossza 40 m., szélessége 18 m. és magassága 24 m. Ez utóbbi méret a dongaboltozat záradékmagasságára vonatkozik.

Ennek a csarnoknak két hosszanti oldalába loggiaszerűen nyílnak, a felső emeletnek nyílásai, a keskeny oldalakon pedig fehér márványlépcsők vezetnek föl az első emeletre olyformán, hogy a lépcső kétfelé ágazó karjai a csarnok négy sarkában alakított kisebb vesztibulumokba torkolnak.

Ez utóbbiakat egymás között oszlopos folyosók kötik össze és egyoldalt az első emeleti foyerbe, másoldalt pedig a felső emeletre vezető lépcsőhöz nyílnak közlekedést.

Az első emeletről a másodikra kombinált kétkarú lépcső vezet, mely úgy van elhelyezve, hogy az első emeleti lépcsőnek mintegy folytatását alkotván, már az előcsarnokból is látható.

A vesztibulum részlete.

A csarnok, mint a palota központja és legnagyobb helyisége, emlékszerű építészeti kiképzésben részesült. A gazdagon aranyozott és stukkóval díszített dongaboltozatra, mely a csarnok födémét képezi, Lotz Károly mester festett nagy al tempera-képet, az első emeleti loggianyílások középsőjébe pedig — szemben a bejáróval — a lépcső pihenő magasságába helyeztem el a Strobl-mintázta Justicia márványszobrot.

A falak, oszlopok és korlátok részben valódi, részben stukkómárványból készültek, a padlózatot csiszolt márványlapok fődik. A nappali világítást a csarnok keskeny oldalain lévő két hatalmas félkör alakú nyílás és ezek alatt az első emeleten oldalanként 7—7 ablak szolgáltatja.

Ugyancsak növeli a világítás hatását a foyer és a második emeleti lépcső kupola-boltozataiban hat felülvilágító. Mindezeket a nyílásokat, valamint a csarnok egyéb ablakait is, üvegfestmények díszítik. Az első emeleti foyer alkotja a Curia dísztermének előcsarnokát, egyúttal azonban a Curia és Kir. Itélő Tábla helyiségeinek összekötésére is szolgál.

Ez a foyer két emelet magasságra terjed, végein karzatos elrendezése van és a nagy csarnokkal pillérives nyílások kötik össze.

A foyer mellett, a nádor-utcai középszökelekben van elhelyezve a Kir. Curia díszterme. Ez a terem, mely 18 m. hosszú, 11 m. mély és 12:30 m. magas, rendeltetéséhez képest méltó és fényes kiképzést nyert. A terem hosszanti tengelye irányában és a II. emeletről hozzáférhetően a közönség számára páholyszerű karzatos létesítettem. A falakat csiszolt márványlapok burkolják, a födém dongaboltozatképpen van kiképezve a római kaszetták beosztásával, gazdag aranyozás és festés fokozza a terem ünnepies hatását. Az erkélyek alatt fekete márvány-kandallók vannak, melyeken gazdag aranykeretekben foglalva Ő Felsőgeik életnagyságon felüli arcképei díszlenek. A termet három nagy ablak világítja meg s az ezek alatt levő nagy ajtók a palota főhomlokzatának oszlopcsarnokára vezetnek ki, honnan gyönyörű kilátás nyílik a szemben lévő Országházra, a Dunára és a budai hegyekre.

A nagy — központi — csarnokhoz, hosszanti tengelyének irányában, két elég tágas udvar csatlakozik, melyek körül a déli oldalon a Magy. Kir. Curia, az északi oldalon pedig a budapesti Kir. Itélő Tábla helyiségei csoportosulnak.

Az épületnek négy emeletsora van: alsó és felső földszint, első és második emelet.

A nádor-utcai főbejáróhoz az Országház-térről — széles előlépcsőkön — közvetlenül a felső földszintre jutunk, míg az alsó földszint helyiségeihez az Alkotmány- és Szalay-utcákból külön bejárók vezetnek. Ezt az egymással szemben lévő két kaput kocsiatjáró köti össze, az alsó földszintet pedig az épület felsőbb emeletsoraival lépcsők kapcsolják össze.

Tulajdonképpen pince az épületnek csak egy része alatt van, a hová a szolgazemélyzet lakásaihoz tartozó tüzelőanyag-raktárakat helyeztem. Az alsó földszint padlózata a járdaszint magasságában fekszik, 4 m. magas helyiségeket tartalmaz, hol a házgodnok lakása, szolgálakások, irattári és fűtő helyiségek vannak elhelyezve.

A magas földszintre osztottam be a Királyi Főügyészség és Koronaügyészség, valamint a Kir. Curia és Kir. Itélő Tábla kezelő helyiségeit. Az iktató, kiadó hivatalok, a főigazgató, levéltárak és irodák itt vannak elhelyezve és ezekhez a főbejárón, valamint a mellékapukon át is közlekedhetni. Ez utóbbi kapukkal kapcsolatosan még két fölépcső áll a bírának és a közönségnek rendelkezésére, a szolgazemélyzet számára pedig

még két kisebb lépcső közvetíti az alsó földszint és a padlás között a közlekedést.

Hogy a nagy számban kifüggesztendő hirdetések az előcsarnokot és foyereket ne éktelenítsék, külön erre acéla hirdető folyosókat létesítettem.

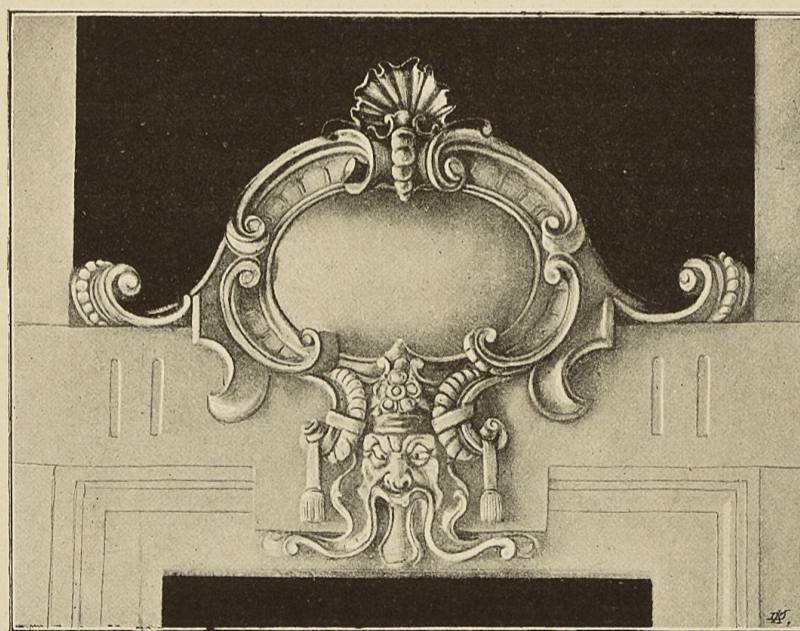
Az első és második emeletre osztottam be az elnökségeket, a tanácsosokat, a bírák, felek és tanúk szobáit, valamint a könyvtárakat és jegyzői hivatalokat is. A legfontosabb helyiség ezek között kétségkívül a tanácsterem, melynek a közönség részére könnyű hozzáférhetőségét kellett szem előtt tartanom, úgy mégis, hogy az a mellék helyiségek közé célszerűen legyen beiktatva. Ennek elérése végett az udvarokat környező épületszárnyak kettős szobasorral és tágas, 3 m. széles folyosóval épültek. A terem létesítésére a kettős szobasort egyesítettem, ezzel az az előny is járt, hogy a terem hátulso részében a közönség számára, a kibővített folyosókból, avagy előszobából ajtót lehetett nyitni és célszerű közlekedést létesíteni.

A tanácstermek 80 m² alapterülettel és 6 m. magassággal bírnak s a tanácselnöki és bírói, illetőleg jegyzői szobákkal kapcsolatosak.

Az építőprogram szerint csak a tanácselnökök kaptak külön dolgozószobát, egy-egy tanácshoz beosztott bíráknak közös szobájuk van, a melyben a kiosztott periratok őrizhetők.

Pilasztér-díszítés.

Ajtókeret-díszítés.

A Királyi Curiának 10 ilyen tanácsterme és hozzátartozó mellék helyisége van, ezenfelül egy nagyobb terem az I. emelet honvéd-utcai oldalán és a már fölemlített díszterem.

A tanácstermek egyszerű, de komoly kiképzést nyertek. A födémeket stukko díszíti, a falak pedig 2 m. magasságig tölgyfával burkolják, a butorok és egyéb felszerelések szintén tölgyfából készültek. E termek közül kettő gazdagabb díszítésű, mert ide helyezték az országbírák és elnökök stukkóval körülrámázott arcképeit.

Az elnök az I-ső, a másodelnök a második emeletre osztatott be. Előbbinek van előszobája, váró, fogadó és dolgozó terme, továbbá egy toilette és garderober kamrája.

Az elnöki termék fölszerelése megfelel az állás méltóságának — nem annyira a fény és gazdagság, mint inkább a szoliditás és nagyúri kényelem nyert abban kifejezést.

Az elnök termei mellett van a titkárság, iroda és elnöki irattár, folytatólag pedig a könyvtár és olvasóterem.

A másodelnök szobáinak beosztása hasonló az elnökéihez, a fogadóterem híjával.

A Királyi Itélő Tábla tanácsainak elhelyezése hasonló a Curiaéhoz — csak hogy itt más beosztás érvényesült, mert csak öt tanácsa van — ugyanannyi nagy és négy kisebb tanács-teremmel. Ezenfelül van a Királyi Itélő Táblának is díszterme, mely esetleg nagyobb perek tárgyalásakor tanácssteremül is használható.

Ez a díszterem a II. emeleten a honvéd-utcai közép szöke-
lékben fekszik 140 m². alapterület mellett 9 m. magassággal bír és rendeltetésének megfelelő kiképzésben részesült. Noha nem oly gazdag, mint a Curia díszterme — mivel a márványt itt mellőztem — de arányai, a festés színhatása, valamint tölgyfa berendezése elég jellemzően érvényesítik a terem célját és előkelő rendeltetését.

A Királyi Itélő Tábla elnöksége szintén az első emeletre került és helyiségeinek kiképzése hasonló, csak egyszerűbb, mint a Curia elnökségeé.

A királyi Főügyészségnek és a Korona-ügyésznek nincs nagyobb terme, mert csak fogadó- és dolgozószobákat és a szükséges hivatalos helyiségeket kívánták meg. E két hivatalt a magas földszinten az előcsarnok jobb- és baloldalán a nádor-
utcai homlokzat irányában helyeztem el.

*

A belső elrendezés és beosztás emez ismertetése után, a palota külső építészeti kiképzésére vonatkozólag kell néhány magyarázó megjegyzést tennem.

Ha már önmagában véve is nehéz művészeti feladat, valamely emlékszerű nyilvános épületet tervezni, még nehezebbé válik a munka akkor, ha a tervezendő épület közelében már valamely nagytömegű és előkelő épület emelkedik, mert bármily jó legyen is a tervező munkája, a kisebb méretű építmény teljes érvényesülését a nagytömegű szomszédos épület nagyon megnehezíti.

Ez a gondolat nyugtalanított az igazságügyi palota tervezésekor; aggódtam, hogy az emelendő épület kisebb méreteit az Országház nagy tömege el fogja nyomni.

S aggódom nem is volt alaptalan, mert tagadhatatlan, hogy az igazságügyi palota más helyen, más környezetben jobban érvényesülne, mint itt, a hol t. i. nem képezi központját környezetének. De azt hiszem mégis, hogy a választott stílus és a tömegeknek elosztása ezen is, nem kis mértékben enyhített.

Szemben ugyanis az Országház megosztó architektúrájával csak nagytömegű és abszolút nagyméretű építészeti részleteket és a merőleges és fölfelé törekvő tagozatokkal szemben a vízszintes vonalat kellett érvényesíteni, az Országház magas tetőinek és számos végződésének ellenében pedig lapos, alig látható tető és erőteljes párkányok voltak az igazságügyi palotán alkalmazandók, nem a konkurrenca kedvéért, hisz e két épület egymással nem versenyezhet, hanem azért, hogy az igazságügyi palota azon a helyen, abban a környezetben is: önmagában érvényesülhessen.

Kupolákkal, manzardokkal és bármily fényes modern renaissance architektúrával nem lehetett volna itt célt érni; ez mindig

kisszerű lenne s az épület az Országház mellett eltörpülne; ezért választottam a római barokk stílust, melyet az arányok és részletek szigorúságának fentartása mellett antik szellemben használhattam fel, csak az ornamentációban engedtem tért az olasz barokk játzias felfogásának.

A nádor-utcai főhomlokzatot három erős szöke-
lék tagozza. Közepén a három nyílású tömör alépitményen nyolc korinthusi oszlopból álló oromzatos csarnok emelkedik, fölötte magas attika-fallal. Ezt a középrészt jobbról-balról két 50 m. magas pilon foglalja be, ezek tompán végződnek és felső részüket ablaknyílások törik át. A tornyok folytatásában jobbra-balra hét-hét ablakos homlokzatrész látható, melynek földszintje erőteljes rusztika-kövekből épült, a két felső emeletet pedig jón-oszlopok foglalják egybe; fölöttük pedig erőteljes párkányzat és attika-falazat fejezi be e részek architektúráját.

A főhomlokzat két sarokszöke-
lékkel záródik, melyeknek tömör fölépitménye az épület mind a négy sarkán ismétlődik. Az a körülmény, hogy az alsó és felső földszint egy emeleté — illetőleg erőteljes talapzattá — van egyesítve a felső emeletek számára és hogy az első és második emelet szintén egyesítve van; szóval, hogy az egész épületnek architektúrája csak egy emeletmagasságra terjed, tette lehetővé a nagyméretű részletidomok alkalmazását. Így pl. a timpanon alatti oszlopok átmérője 1:10 m., magasságuk pedig 12 m., a jón-oszlopok átmérője 0:80 m., magasságuk 10:50 m. A földszinti rusztika körétegeinek magassága 0:80 m. A homlokzaton alkalmazott szobrok méretei megközelítik az életnagyság kétszeresét stb.

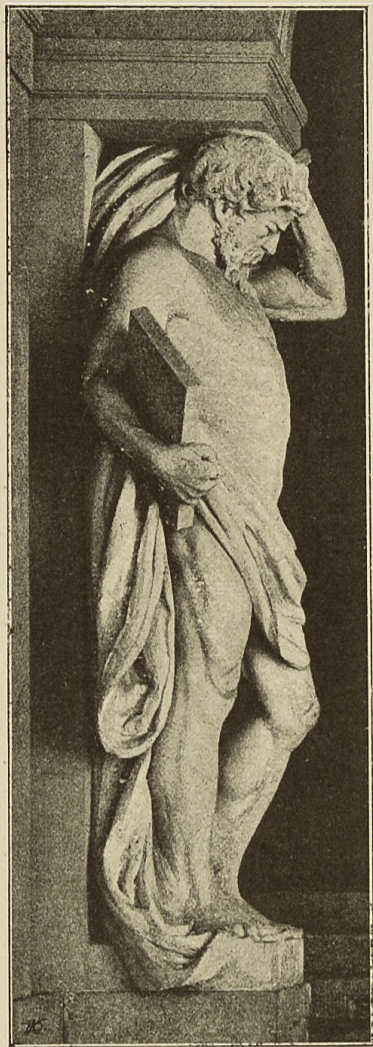
Hozzájárul a hatás előidőzéséhez az alkalmazott kőanyag minősége, mely az épület emlékszerű jellegét fokozza. A lábazatok gránitkőből, a falak sóskuti, az oszlopok és egyéb részletek pedig erdélyi, ó-nádasi kőből készültek.

Az oldal- és hátsóhomlokzatok egyszerűbbek mint a nádor-
utcai homlokzat és itt — az oszlopok elhagyásával — nagyban és egészben a főhomlokzat arányai és részletei ismétlődnek. E homlokzatok már nem készültek egészen faragott kövekből, hanem csak a párkányokhoz és szerkezeti részekhez használtam követ, a falsíkokat pedig vakolatmű földi.

*

Hogy a palotában festő- és szobrászművészeti alkotásoknak is helyet kell teremteni, ehhez kétség sem férhetett. Hisz az építésznek nemcsak feladata alkalmat nyújtani a testvérművészeteknek arra, hogy az épületet művészi alkotásaikkal díszítsék, hanem a monumentális építészet ezt meg is követeli, sőt annak egyik jelentékeny föltétele és eszköze is. Mivel középületeink legnagyobb része, az operaház és az új országház kivételével, mostohán bán el a testvérművészetekkel, s a legtöbb középületen alig találunk számbavehető ily alkotásokat, az igazságügyi palota díszítésébe a festő- és szobrászművészeteket is a lehetőség szerint belevontam, hogy karöltve járjanak az építészettel. Már a költségek előirányzásakor gondoskodtam róla, hogy néhány művészi tárgy költségfödözetet találjon, de az az összeg, melyet e célra fölvehettem, korántsem volt elég mindannak létesítésére, a mit az épület emlékszerű jellege megkívánt és a mit aztán sikerült is tényleg létesíteni. Csak Szilágyi Dezső akkori igazságügyminiszter széles látókörének és a művészetek iránti érzékének köszönhető, hogy az igazságügyi palota az alkalmazott ily művészeti alkotások dolgában is szinte elsőül áll fővárosunk emlékszerű épületei között. Ő volt az, a ki megokolt előterjesztésemre engedélyezte Lotz mennyezeti föstményét, továbbá a trigát, valamint a Justicia szobornak fehér márványból való készítését is. Valóban

örök hála illeti őt nemcsak azért, hogy ezeket a művészeti tárgyakat az igazságügyi palota számára megrendelte, hanem azért is, hogy utánzásra méltó példát adván, hazai képzőművészetünk fejlesztéséhez ily módon is nagymértékben hozzájárult.

Atlant-szobor az előcsarnokban.

A művészi munkákat nem pályázat, hanem megbízás útján adtuk ki. Én fölkerestem a művészeket és számot vetve a rendelkezésre álló idővel és az illetők előszeretettel egyik vagy másik tárgy iránt, így osztottam ki a munkát. Ezt az eljárást oly művészi munkáknál, melyek az építészettel kapcsolatosak, helyesebbnek tartom, mint a pályázatot, mert alkalmuk van az építészek befolyását gyakorolni a művész működésére, irányelmét adni, fölvilágosítással szolgálni a dimenziók és a relief domborsága dolgában stb. Csak így jöhet létre egyöntetű harmonikus mű, melynél minden egyes tárgynak az a szerep jut, a mi megilleti és nem fog az egyik a másik rovására érvényesülni.

Áttérve a művészi tárgyak ismertetésére, legelőször is a nádorutcai homlokzaton előforduló szobrokat említem föl.

A főhomlokzati timpanon koronázata alkotja a magas talpuzaton álló triga, háromlovas diadalszekér a géniuszszal. A régi római diadalszekerek és ezek utánzatai rendszerint négylovasok (quadriga). Jelen esetben a rendelkezésre álló hely, valamint az a törekvés, hogy a mű ne legyen szigorú utánzat, a háromlovas diadalszekér mellett szólt, noha a feladat megoldása rendkívül nehéz volt, mert attól kellett tartani, hogy a középső ló a géniusz alakját el fogja földni.

Sennyei Károly szobrász, e mű alkotója, ügyes elrendezésével nemcsak hogy eloszlatta a felmerült aggodalmakat, hanem valóban művészileg fölépülő csoportot mintázott, mely bármely oldalról tekintve, megfelel a követelményeknek és kitűnően hat. A lovak ágaskodó és száguldó alakítása mesteri munkának mondható. Minden mozgás, minden izom alapos tanulmányról tanuskodik és hogy e tanulmány mily beható volt, azt csak az bírja megítélni, a ki, mint én, gyakran tanúja volt Sennyei munkálkodásának. Wulff cirkusztulajdonos volt szíves istállójának legjelesebb ménjeit rendelkezésre állítani és azok naponta megjelentek az építőtérületen berendezett műhelyben, az akthoz. A diadalszekér a legjobb római minták szerint készült, az épület stílusához idomított részletekkel. A kocsin álló géniusz jobbában a fölvilágosodás fáklyáját, baljában a béke pálmáját tartja. Sennyei a trigát először $\frac{1}{3}$ méretben, utána természetes nagyságban mintázta és 3 mm-es vörösrézlemezekből domboríttatta ki, erős vasszerkezetre szerelve föl azt. Ez utóbbi munkát a Steiner testvérek budapesti gyárában végezték, még pedig nálunk egészen új technika szerint.

A rézdomborító munka oly tökéletességgel készült, hogy bármely hasonló külföldi munkával versenyez és a Steiner-féle gyár dicséretére válik. A szoborcsoport alapterülete 30 m², magassága 7,50 m. összes költsége 45,000 frt volt.

A trigával körülbelül egy magasságban és attól jobbra-balra az attika végpontjain sósuti kőből faragva két erőteljes ülő alak látható, a melyek törvényhozókat jelképeznek. Mindkettő Fadrusz János szobrász műve. Fadrusz szemei előtt római imperator alakok lebegtek, a midőn ezeket megmintázta és szakítva a konvencionális felfogással, meztelen alakokat készített.

Az oromzat síkját Zala György szoborcsoportja tölti ki. A csoport középrésze törvényszéki tárgyalást mutat az ítélő bíróval, a vádlóval és védővel, valamint a panaszlóval és a bűnös alakjaival. Ettől a csoporttól függetlenül a két sarokban egyoldalt a törvényhozás, másoldalt a törvénytartás allegorikus alakjai láthatók. Zala mesteri kézzel mintázta a csoportot és fényesen oldotta meg a középső alak követelte merész művészeti föladatot.

Ezeket a szobrokat szintén kőből faragták és ez az első oromzat nálunk, melyben a figurális rész nem cinkből, hanem az oromzat szerkezeti köveiből van kifaragva.

A nádor-utcai főhomlokzat végső szökellékein az oszlopok fölött szintén szobrok állanak. Az északi sarokra Róna József mintázta az elítélteket, valamint a felszabadítottakat, a déli sarokra pedig Donáth Gyula a közvádló-nak és védő-nek alakjait. Mind a négy szobor teljes mértékben kifejezésre juttatja a művész intencióját, különösen sikerültnek mondható Róna elítélteje, valamint Donáth közvádlója.

A homlokzat szobordíszítménye nem lett volna tökéletes, ha a főpárkány feletti attika posztamentumai üresen maradtak volna. Ide 6—6, összesen tehát 12 szobor kellett.

A föladat megoldása nehéz volt azért, mert ezeket a szobrokat egyöntetűség szempontjából csak egy, legfeljebb két szobrásznak lehetett volna mintázni, de szobrászaink legnagyobb része már le volt foglalva a milleniumi munkákkal és nem vállalkozhattak ennyi szobornak a rendelkezésre álló időben való elkészítésére, hozzá még a pénz is kevés volt; nem lehetett volna őket úgy díjazni, mint a többiekét fizettük.

Ily körülmények között Strobl Alajos tanár, szobrásziskolájához fordultam, arra kérve föl a mestert, hogy tehetséges tanítványai-val mintáztassa meg a szobrokat, egyenként 300 frt ösztöndíj fizetés mellett. Strobl tanár örömmel fogadta ajánlatomat, megígérte, hogy az egyöntetűségre felügyel s csak oly szobormintákat fog iskolájából kiadni, melyek a művészi követelményeknek megfelelnek. Ez a kísérlet is kitűnően sikerült; nemes versenyzés indult meg a művésznövendékek között és mindegyik iparkodott a lehető legjobbat produkálni. Örömmel jelenthetem, hogy a szóban forgó és a törvény oltalma alatt álló emberi munkát jelképező 12 szobor várakozáson fölül sikerült és a Strobl-iskola becsületére válik.

Az épület belseje sem nélkülözi a szobordíszítést. Mindjárt a II-dik előcsarnokban áll Köllő Miklós négy Atlant-alakja, melyek izmos vállaikkal a boltozat íveit támasztják. Ez alakok idomzata alapos anatómiai tanulmányra vall és mivel közletről szemlélhetők, azokat finom szemcséjű homokkőből faragtattam ki.

Belépve a nagy lépcsőházi csarnokba, a bejáróval szemben lévő ívezetek középsőjében, az I. emelet magasságában, látjuk a Justicia ülő szobrát. A szobrot Strobl Alajos tanár mintája után, fehér carrarai márványból faragták. Az alak a földszinti talajból felépülő és szobrokkal díszített magas talpuzatra van helyezve. Strobl nem a konvencionális Justiciát választotta mintának, inkább költői felfogásból indult ki: fiatal, szép, a szüzesség benyomását keltő ülő női alakot mintázott, egyszerű, keresetlen mozgással, s a ruházat széles kezeléssel simul a testhez.

Épp az egyszerűségben nyilatkozó nemes felfogás, mely ezt a szobrot jellemzi, mutatja legjobban a mintázó mester hatalmas erejét. A szobor, mint már mondtuk, fehér márvány, a Curulis Stella, melyben ül sárga csiszolt márványanyagból készült és Triscornia Paolo et Ferd. híres carrarai ateliejében faragták ki.

A szobor méretei a következők: Alapterülete 4 m², magassága 3 m., súlya 12,000 kg. Az egészet egy darab kőből faragták s a fölmerült költségek 14,000 frtra rugtak.

A talapzat oromzatán ülő két kisebb alak Sennyei Károly mintái szerint készült.

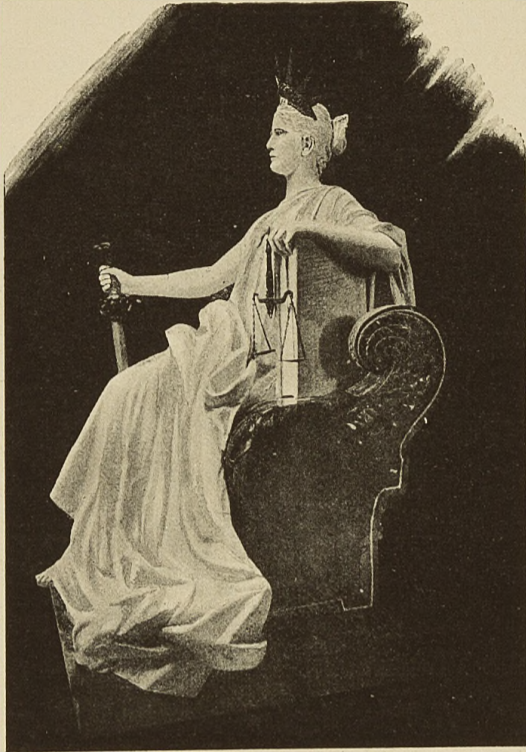
Végül fel akarom említeni, hogy az előcsarnokban még Deák Ferenc és Verbőczy életnagyságon felüli mellszobrait fogják felállítani.

A szobrászat után áttérek a festészeti művek ismertetésére és elsősorban Lotz Károly tanár al tempera képével kell foglalkoznom.

A központi nagy csarnokot, a mint az a rajzokból is kitűnik, félkörös dongaboltozat fűdi, melynek architektonikus ráházata közel 200 m²-es fűdésikot keretez, melyre Lotz Károly al tempera festette nagyszabású képét. Az igazságügyi palotában készült összes ilyenmű művészi munkák egy művészi bizottság bírálatának voltak alávetve, melynek tagjai: gróf Andrássy Tivadar, gróf Keglevich István, Ráth Károly, Benczur Gyula, Keleti Gusztáv, Strobl Alajos, Zala György, Rickl Gyula és Hauszmann Alajos voltak. Talán nem érdektelen, ha ennek a bizottságnak a Lotz képére vonatkozó jelentését is közlöm.

A bizottság 1895. év október hó 12-én tekintette meg a kész művet és mindegyre fokozódó kedvteléssel győződött meg róla, hogy e nagyszabású művészi feladatot Lotz mester a lehető legkedvezőbb, sőt fényesnek mondható eredménnyel oldotta meg. A mit annak idején az általa bemutatott és a bizottság részéről egyhangúlag elfogadott vázlat, előkelő conceptió és találó eszmetársítás, valamint jól kombinált elrendezés és színhatás tekintetében csak ígért és sejtetni engedett, mindazt a kész főstmény óriási méreteiben nemcsak beváltotta, hanem a bizottságnak magasra fokozott várakozását még minden irányban fölül is multta.

A művész föladatába mindinkább belemélyedve, a képnek tárgyát, emelkedett fölfogással, oly módon tagozta, hogy baloldalra csoportosította amaz allegóriákat, melyek az igazságszolgáltatásnak sújtó erejét jelképezik, jobbfelére pedig, a melyek a törvény védő és boldogító hatalmát kifejezni hivatják. Az alkotó elemek e két nagyszabású csoportozata közé helyezte méltóságteljesen elkülönítve, de mégis összekötő kapocs gyanánt a Justiciának égi tüneményeszerű, dícsfénytől környezett fenséges nőalakját. Beható szemle folyamán mindjobban kiemelkedik és kivilágosodik az egyes csoportozatoknak és ezek keretében viszont az egyes alakoknak jelentősége, célja, bája, mely a rajz merész vonalai, monumentalis rhytmusa, valamint a színezés frissesége

A „Justitia“ szobra.

és könnyedsége révén az emlékszerű falfestészet legjobbkorai műveire emlékeztet. A bizottsági bírálat eredménye a nagyjelentőségű plafondkép teljes és tökéletes sikerének egyhangú és örvendetes elismerésében nyilvánult és ama meggyőződés kifejezésében, hogy az igazságügyi palota csarnokának ezen plafondképében a főváros és az egész ország újból oly magas szintű és műbecsű művészeti nevezetességet nyert, a minőt köz-elismerés szerint már régebben és pedig ugyanazon mester kezétől a budapesti magy. kir. operaház műremek számba menő plafondfestményében bír.

Valóban kevés mű részesült ily meleg hangú és föltétlenül elismerő kritikában, mint a mi szeretett mesterünk Lotz Károly és bevallom gyöngeségemet, büszke vagyok rá, hogy a mester e legnagyobb és tán legmonumentálisabb képét éppen a tőlem épített igazságügyi palotában festette.

A főstészet terén létesített egyéb művek közül első sorban a Király Ő Felsége arcképeit kell fölemlítenem. Hogy oly középületben, a melyben „a Király nevében“ mondják ki az ítéleteket, Felség-arcképekre szükség van, kétséget sem szenved. A Királyi Curia és a budapesti Királyi Itélőtábla régi helyiségeiben egynéhány régibb kép kivételével csak olajnyomatú Felség-arcképek voltak, melyek sem e minőségük, sem pedig méretük miatt az új palotába nem illettek bele. A dísz- és tanácstermek számára összesen 19 új arcképre volt szükség. A Curia dísztermébe a Király arcképét a Szent-István-rendi és a Királynéét koronázási öltözetben és életnagyságban Bruck Lajos festette, a budapesti Királyi Tábla dísztermében levő Felségkép pedig Vastagh György műve. A tanácstermek 16 király-képének beszerzése végett hasonló eljárást követtem, mint a szobroknál. Tekintettel ugyanis az ott elért kedvező eredményre a festőmester-iskolákhoz fordultam. Keleti Gusztáv igazgató és Ébner Lajos tanár urak vállalkoztak, hogy képesített tanítványaikkal másoltatják a legjobb Felség-arcképeket. Az eredmény itt is sikeres volt s a termek számára jól festett arcképeket kaptunk.

A főstészeti művek ismertetésének befejezéséül még fel akarom említeni, hogy a Curia már régibb idők óta mindenkor lefűsttette elnökeinek és az országbiráknak arcképeit, úgyszintén a Királyi Itélőtábla is az élén álló személynökökét. Itt már egy egész képtár volt, de a képek különböző szobákban szétszórva voltak fölfüggesztve. Ezeket a képeket, minthogy jórészt sérült állapotban voltak, Telepy Károly festőművész restaurálta és egyenlő méretre hozva, három tanácsteremben alkalmaztam azokat, képszék gyanánt, chronologikus rendben, stukko ráházattal körülveve. Így e képek érvényesültek és a termeket kiválóan díszítik.

Beszámolván ekképpen az igazságügyi palotában létesített művészi tárgyakról még föl kívánom említeni, hogy e munkák összesen 118,000 frt költséget okoztak, a mi az építés összes költségeinek körülbelül 5%-kát teszi.

*

Az épület szerkezeteit illetőleg fölemlítendő, hogy az összes fűdémek vastartók közötti boltozatból állanak, a padlásemeletet pedig Monier-szerkezetű fűdém borítja.

A nagy csarnok és a curiai díszterem boltozatánál a hevedereket téglából falazták, a hevederek közötti boltmezőket pedig a Rabitz szabadalma szerint készített dróthálózatos gipszhabarcsöntvény alkotja.

Az épület betonlapon áll, az alapzat vastagsága a talaj minősége szerint változik, átlag 1.50 m.

A nagy csarnok tetőszéke vasszerkezet, egyébként faszervezetet használtunk. A tetőhéjazatot cinkezett vasbádóg alkotja.

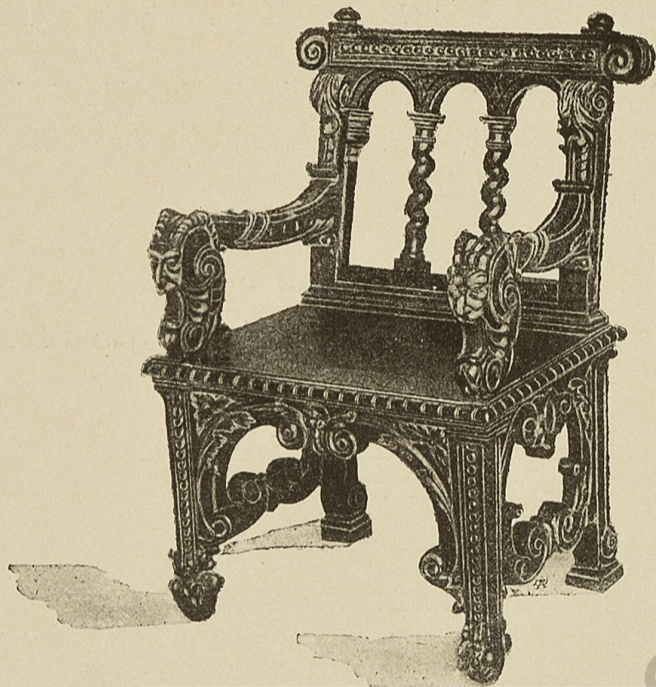
A homlokzathoz fölhasznált kőanyag, gránit, erdélyi és sóskuti kő. Az épület belsejében, különösen a nagy csarnokban alkalmazott márványok is nagyobbára hazai bányáinkból valók. Örvendetes fejlődés mutatkozik a hazai márványiparban is és a mint ezt az igazságügyi palotánál, valamint az Országház építésénél is látjuk, e tekintetben sem szorulunk már a külföldre. Hazai bányáink bőségesen ellátnak a legszebb márványokkal, melyek mind a szín, mind a teherbíróság dolgában, a sokkal drágább külföldi anyaggal bátran versenyezhetnek.

Az épület fűtésére kisnyomású gőzfűtés szolgál, mely aspirációs szellőzéssel kapcsolatos.

A szükséges gőzmenyiséget 8 Bechem- és Post-féle gőzkazán termeli, melynek mindegyike 12 m² fűtő felülettel bír. A központi fűtés mellett az elnökök és tanácselnökök szobáiban még kandallókat, illetőleg kályhákat is állítottunk fel.

A mesterséges világítást az összes helyiségekbe bevezetett gáz- és elektromos berendezés látja el.

Az igazságügyi palota belső felszerelése és butorzata az épület céljának és méltóságának megfelelően készült. Különös súlyt vettem a disz- és tanácsstermekre. Az utóbbiak falait magas faburkolat fedi, a birói asztal emelvényen áll, csinos korlát foglalja azt körül és mivel a termeket a szóbeliség szükség-

Nagycsarnokbeli tölgyfaszék.

leteihez képest rendeztük be, gondoskodva van a vádló és védő, felperes és alperes ügyvédeknek, valamint a közönségnek helyeiről is. A butorok tölgyfából készültek, a székek ülési és háttámlái pedig bőrrel bevonják. Mind a termék butorainak, mind az elnöki és tanácselnöki helyiségek berendezésének tervezésekor kevésbé a diszre, mint inkább a szolidásra és stilszerű kiképzésre vettem a fősúlyt és köszönettel tartozom Vörösmarthy Béla igazságügyi államtitkár úrnak, a ki engem e tekintetben utbaigazított és jó ízlésével támogatni szives volt. Úgyszintén hálás köszönetemnek kell kifejezést adnom Liszkay Jenő miniszteri tanácsos úrnak, a ki mint az építési ügyek előadója, a legelőzékenyebb támogatásban részesített és az ügydarabok jóindulatú és gyors elintézésével legnagyobb mértékben hozzájárult ahhoz, hogy az építési ügyletek minden fennakadás nélkül simán és gyorsan voltak lebonyolíthatók.

Az épület létesítésében közreműködött fővállalkozók a következők voltak: A föld-, kőműves- és elhelyezőmunkát végezte Havel Lipót, a kőfaragómunka meg volt osztva Hauszmann Sándor, Bonetti Pál és Jablonszky Vince között. A vasmunkákat szállította a Schlick-féle részvénytársaság, az összes ornamentális szobrászmunkát és a műmárványozást végezte Szabó Antal, az

ácsmunka és tölgyfapadló Neuschloss O. és M. gyárából került ki, az asztalosmunkát Gregersen G., a lakatosmunkát Schwarz Antal, az üvegezést Forgó és társa, a mázolászt Ehrlich Miklós, a festőmunkát és aranyozást Scholz Róbert végezte. A bádogos és légszeszvezetékét a Zellerin M. részvénytársaság, a fűtő és szellőző berendezést, vízvezetékét és csatornázást Brückner Vilmos készítette. A butorok szállítása Thék Endre és Kramer Samu között volt megosztva. Kárpitok és szőnyegek a Haas Fülöp és fiai, a világító tárgyak pedig Egger B. gyárából származnak stb.

Elismeréssel kell adóznom az összes vállalkozóknak és mindazoknak az iparosoknak, kik ennek az épületnek létesítésében közreműködtek, nemcsak azért, hogy jó és a magyar építőipar dicséretére való munkát szállítottak, hanem azért is, mert az építés egész tartama alatt a legnagyobb erélyt fejtették ki,

Bronz-kandeláber az előcsarnokban.

hogy a művezetőség intenciójának megfelelően, az épület a meghatározott időre elkészüljön, ami pedig nem volt csekély föladat, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy az ezredéves kiállítás és egyéb millenáris munkálatok mennyire igénybe vették munkaerőinket.

E helyen kell megemlékeznem azokról a szellemi munkásokról is, a kik e mű létesítésében a munka súlyát velem megosztották.

Korb Flóris Nándor építész úr vett részt a tervezésben és az építés megindításakor irodám élén állott. A nagytehetségű fiatal építész, tanítványom és hosszú éveken át irodám tagja, képességének megfelelőbb működési tért talált önálló munkáival és az igazságügyi palota építésének kezdetén megvált irodámtól.

Távózasakor helyére meghívtam Zuschmann János építész urat, a ki néhai Ybl Miklós irodájának régi tagja volt és a

királyi palota építő irodájában működött. Zuschmann úr állott ezentúl az iroda élén és rendkívüli szorgalma, kitartó munkássága, valamint gyakorlati ismeretei lehetővé tették, hogy az óriási anyag, különösen a nagy mennyiségű megrendelések, aránylag rövid idő alatt feldolgozhatók voltak.

*

Műszaki ismertetésem nem lenne egész, ha az építés költségeiről meg nem emlékezném.

A végleszámolás eredménye szerint az építés, a művészeti munkák és művezetői díjazással együtt, 1.816,540 frtba került.

Ha tekintetbe vesszük, hogy az épület 6392 m² beépített területtel és 165,104 m³ beépített ürtartalommal bír, m³-ként 11 frt 68 kr. esik, mely ár, szem előtt tartva az épület emlékszerű voltát, nem mondható magasnak.

Ezekhez a költségekhez járul a telek vételára 362,000 frttal és a belső berendezés és butorzat 212,000 frttal úgy, hogy a felmerült összes költségek 2.390,540 frtot tesznek.

*

Az igazságügyi palotának és építésének műszaki leírását ezzel befejezván, meg kell még emlékeznem annak felavató ünnepéről is, melynek kiváló fényt kölcsönzött Ő Felsége a Királynak azon legkegyelmesebb ténye, hogy József csász. és kir. főherceg ur, Fülöp Szász-Coburg-Gothai herceg ur, az ország zászlós urai, a miniszterek és nagyszámú meghívott vendégek jelenlétében, az épület zárókövét 1896 október hó 20-án személyesen letenni méltóztatott.

Erdély Sándor igazságügyi magy. kir. miniszter úr ez alkalommal a következő beszédet intézte Ő Felségéhez:

„Felség, legkegyelmesebb Urunk!

Az isteni erő, az isteni sugallat megnyilatkozott a királyi akaratban. Békét alapított, munkára hívott föl.

Felségednek leghűbb magyar népe szívében kiolthatatlan szeretettel, lelkében a legmélyebb hódolattal engedelmeskedett és megkezdette lelkesült munkáját, hazája nagyságának kiépítését.

Szerény eszközökkel, nehéz viszonyok között indult a munka nagy útjára és haladt előre szívós kitartással. Meghódított nagy területeket a tudomány, a művészet és az anyagi jólét országában. Rövid idő alatt az elsőrangú művelt népek színvonalára emelkedett.

De ez nem lehetett máskép. Munkaedzett karral, bölcs tapasztalattal, népeért dobogó szívvvel Felséged vezette leghűbb magyar népét.

A számadás éve letelőben van. Hogy szabad a magyar nép, hogy akadálytalanul érvényesítheti alkotó erejét, hogy alkotott nagyot, sokat és halad előre csodás gyorsasággal, ki fogja tagadni?

A nagy számadásnak utolsó tétele, ime itt van, az országnak igazságügye. Középkori romok a kiindulási pont s egy negyedszázad alatt mily messze haladtunk.

Igazságügyünknek a nehezebb része immár ki van építve. Ami még hátra van, önként következik, föltartani, késleltetni nem lehet.

Mindjárt a kezdet kezdetén beláttuk azt is, hogy a hely, hol kimondatik, fényét, súlyát emeli az igazságnak. Hiszen hajdan a legfényesebb helyről, a király trónjáról hangzott a vitás kérdésekben hozott királyi ítélet.

Az 1870-ik évben — 26 év előtt — elkészült az első terv, a mely felső bíróságaink elhelyezésének szembeötlő hiányosságán segíteni lett volna hivatva.

Nem titkolhatjuk el szívünk mélyreható örömét s szemünk az örömnél, a hálának könnyeivel telten fordul Felséged legmagasabb személye felé. Ime, be van fejezve ismét egy nagy mű, a mely örökké hirdetni fogja a késő nemzedéknek, hogy szerette hű magyar népét. Legkegyelmesebb uram, királyom, alázattal esedezem, tegye le az igazságszolgáltatás e templomának zárókövét. Kalapácsütésének tiszta ezüst hangjai zengeni fognak örökké e fényes termekben, hirdetni fogják a magasztos hivatást, melyre szánva vannak, s uralkodni fog itt az isteni igazság, melyet Felségednek minden cselekménye világszerte hirdet.

A beszédet követő éljenzés elhangzása után Ő Felsége következőleg válaszolt:

»Szivesen jöttem az igazságszolgáltatásnak szentelt, e szép palota zárókövének letételére.

A magyar felsőbíróságok az igazságügy tisztaságát mindenkor magasra tartották s nem kétlem, hogy áthatva magasztos hivatásuktól, valamint szem előtt tartva, hogy ítéleteiket Nevemben hirdetik, ez új épületben is mindenkor csak a törvény és igazság fogja vezetni önöket és utódaikat, birói kötelemük teljesítésénél.

Éljenzés követte a király szavait. Ezután a kir. Curia másodelnöke fölolvasta a záróköbe helyezendő okmány szövegét, mely következőképpen hangzik:

ELSŐ FERENCZ JÓZSEF

Ő CSÁSZÁRI ÉS APOSTOLI KIRÁLYI FELSÉGÉNEK DICSŐSÉGTELJES URALKODÁSA,

Dr. WEKERLE SÁNDOR

MINISZTERELNÖKSÉGE,

Dr. SZILÁGYI DEZSŐ

IGAZSÁGÜGYI MINISZTER MŰKÖDÉSE ALATT

a törvényhozásnak 1893. évi XIII-ik törvénycikkével, a magyar Királyi Curia, a budapesti Királyi Itélőtábla és a budapesti Főügyészség részére építtetni rendelt budapesti igazságügyi palota az 1896. évben, midőn a magyar állam ezeréves fönnállása ünnepeltetett, elkészülvén, annak zárókövét

ELSŐ FERENCZ JÓZSEF

Ő CSÁSZÁRI ÉS APOSTOLI KIRÁLYI FELSÉGE,

Iosonci BÁRÓ BÁNFFY DEZSŐ

MINISZTERELNÖKSÉGE ALATT,

ERDÉLY SÁNDOR

IGAZSÁGÜGYI MINISZTER MŰKÖDÉSE IDEJÉBEN, MIDŐN

SZABÓ MIKLÓS

A MAGYAR CURIA ELNÖKE, ÉS

VÉRTESI SÁNDOR

A BUDAPESTI ITÉLŐTÁBLA ELNÖKE ÉS

HAMMERSBERG JENŐ

BUDAPESTI FŐÜGYÉSZ VOLT,

nagyszámú meghívottaknak jelenlétében 1896. év október hó 20-ik napján tette le.

Ezen épület, mely *Hauszmann Alajos* műegyetemi tanár tervei szerint készült, látható jele s maradjon is hosszú időközön át,

a Magyar Nemzet

mindenkor tanusított törvénytiszteletének, jog- és igazságszeretetének, mely egyik főtényezője volt annak, hogy a haza évszázados küzdelmek dacára, fönnállásának ezredik évében önálló állami létének kiváló korszakát érte meg.

Jogfejlődésünknek ne véghatára légy te zárókő; hanem egy új, a multak tapasztalatain okuló még hatalmasabb korszaknak jelzőoszlopa.

Mindenható! Ne engedd csüggedni a birói erénynek önfeláldozást követelő gyakorlatában azokat, kiknek hivatása az ezeréves alkotmányozás útján hozott törvények alapján az igazságot

kiszolgáltatni, hanem erősítsd meg törvénytudásukat és vezéreljed őket az igazság szeretetében, e nemzetnek a közjótól való áldozatkészségét pedig tartsd meg oly mérvben, a minőben az, ez alkalommal is nyilvánult, midőn ezeréves jogérzetének és törvénytiszteletének sugallatát követve, az igazságszolgáltatásnak ez épületet emelte. Hallgasd meg könyörgésünket s kísérje mindenkor áldásod *Hazánkat*.

Kelt Budapesten, 1896. évi október hó 20-án.

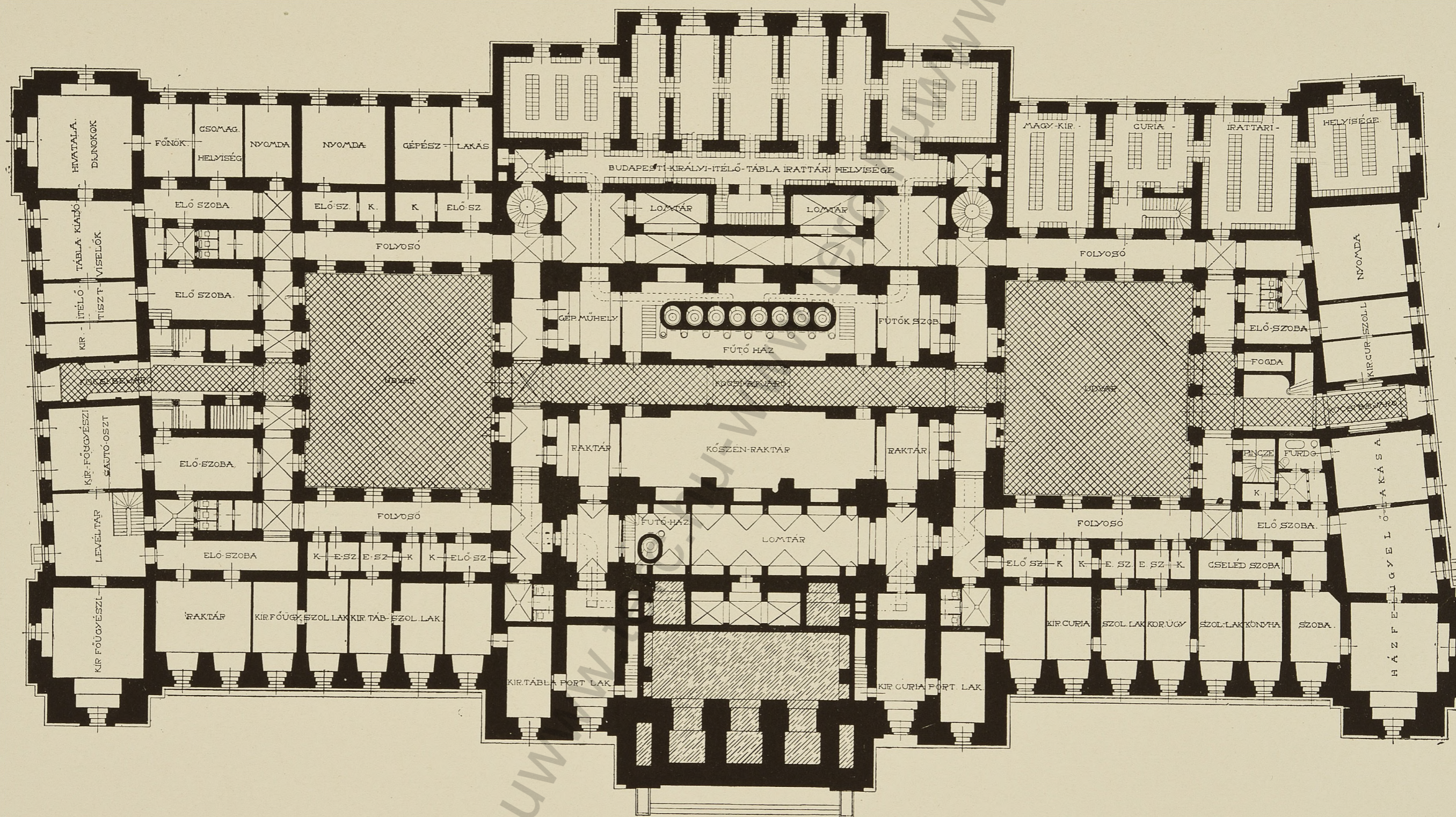
Ezt az okmányt *Ő Felsége a király, József cs. és kir. főherceg*, valamint *Fülöp Szász-Coburg-Gothai herceg* írta alá.

Az okmány bealazása után *Ő Felsége* és legfelsőbb kísérete, valamint a jelen volt méltóságok, az építés befejezését jelző három-három kalapácsütést mértek a zárókőre.

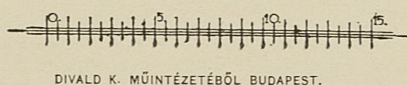

A MŰLAPOK JEGYZÉKE:

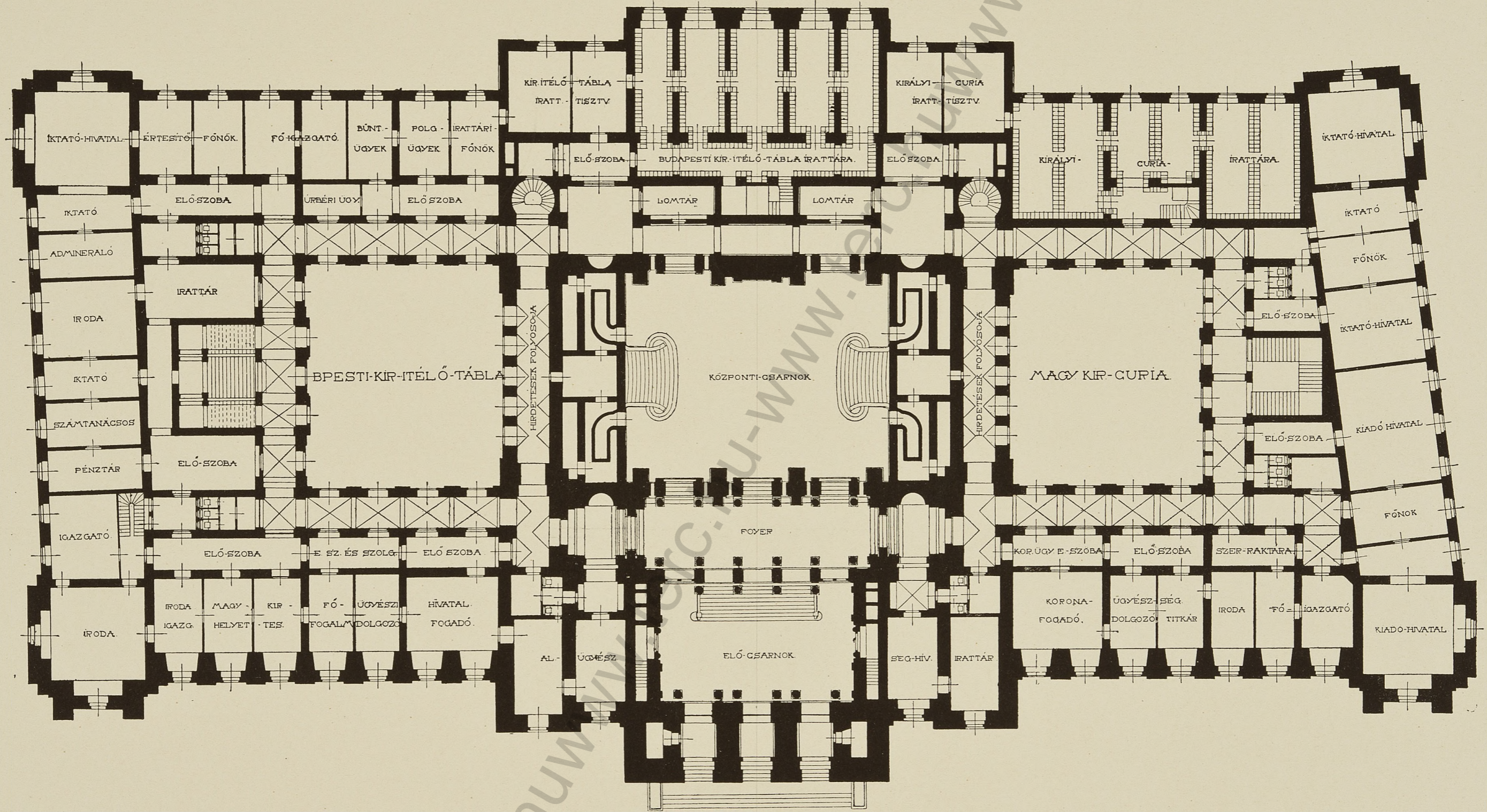
- I. AZ ALSÓ-FÖLDSZINT ALAPRAJZA.
- II. A FÖLDSZINT ALAPRAJZA.
- III. AZ ELSŐ EMELET ALAPRAJZA.
- IV. A MÁSODIK EMELET ALAPRAJZA.
- V. FŐHOMLOKZAT.
- VI. KERESZTMETSZET.
- VII. TÁVLATRAJZ.
- VIII. A FŐHOMLOKZAT KÖZÉPRÉSZE.
- IX. A NAGY CSARNOK KÖZÉPRÉSZE.
- X—XI. A NAGY CSARNOK.
- XII. A FŐLÉPCSŐHÁZ.
- XIII. ELSŐ EMELETI FOLYOSÓ.
- XIV. A M. KIR. CURIA DÍSZTERME.
- XV. A BUDAPESTI KIR. TÁBLA DÍSZTERME.
- XVI. A M. KIR. CURIA POLGÁRI TANÁCSÁNAK EGYIK TERME.
- XVII. A M. KIR. CURIA BÜNTETŐ TANÁCSÁNAK EGYIK TERME.
- XVIII. A M. KIR. CURIA ELNÖKÉNEK FOGADÓ TERME.
- XIX. A NAGY CSARNOK MENVEZETKÉPE.
- XX. A NAGY CSARNOK SZINNYOMATÚ MENVEZETKÉPE.

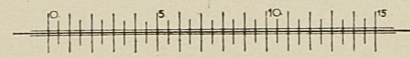
A BUDAPESTI IGAZSÁGÜGYI PALOTA.

ALSÓ-FÖLDSZINT.

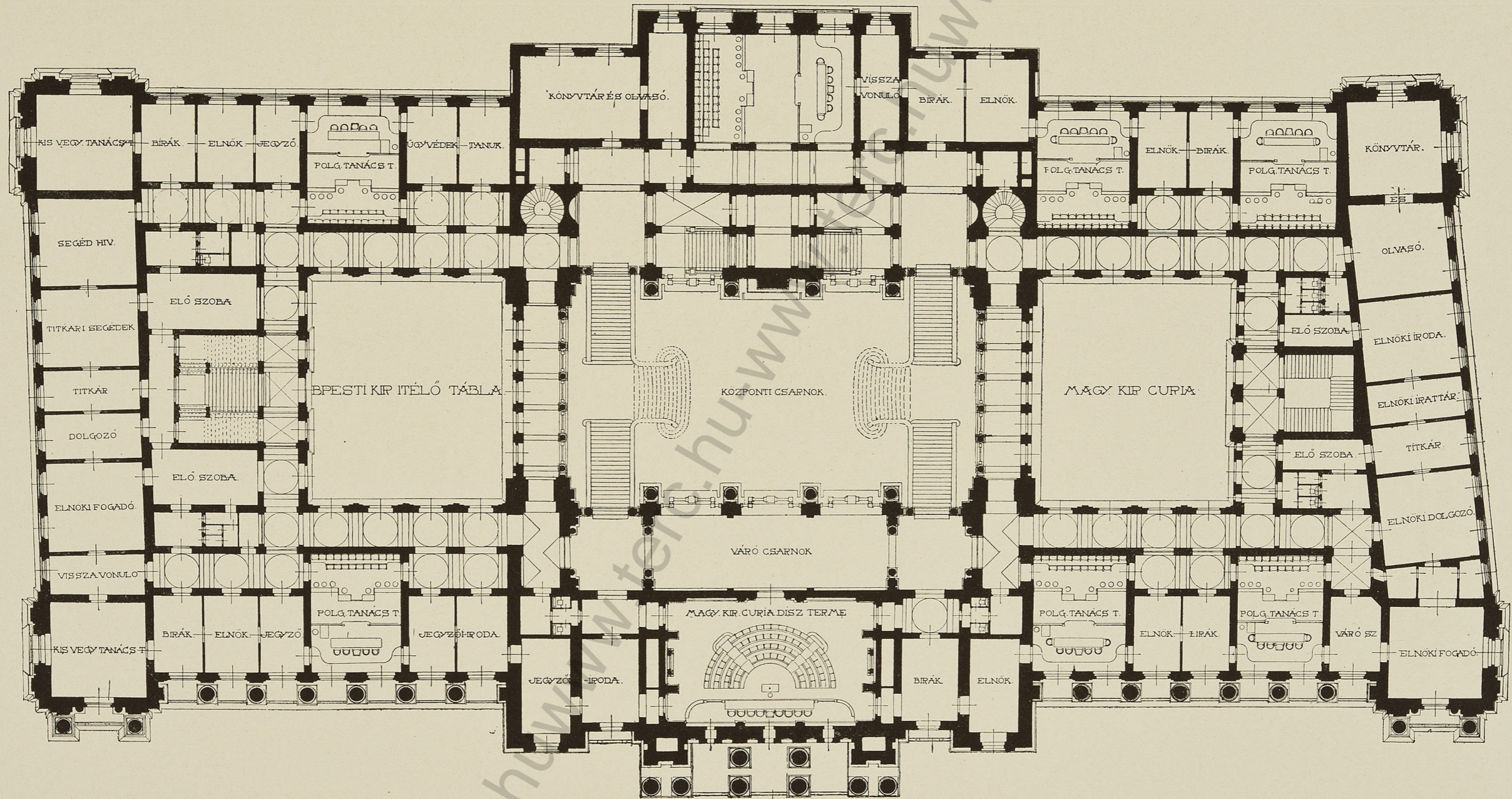

A BUDAPESTI IGAZSÁGÜGYI PALOTA.

DIVALD K. MŰINTÉZETÉBŐL BUDAPEST.

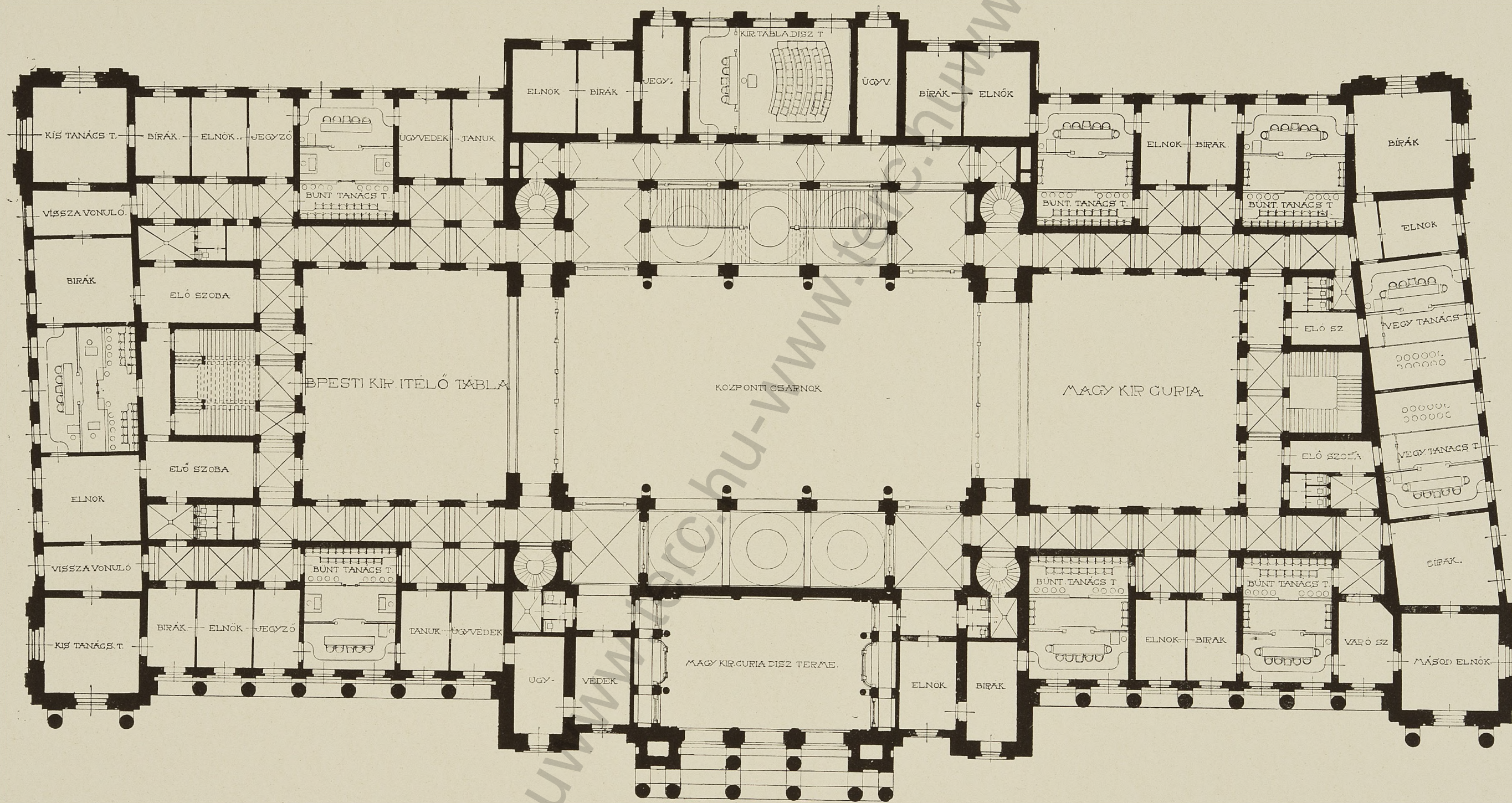
FÖLDSZINT.

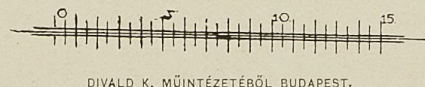
A BUDAPESTI IGAZSÁGÜGYI PALOTA.

DIVALD K. MŰINTÉZETÉBŐL BUDAPEST.

ELSŐ EMELET.

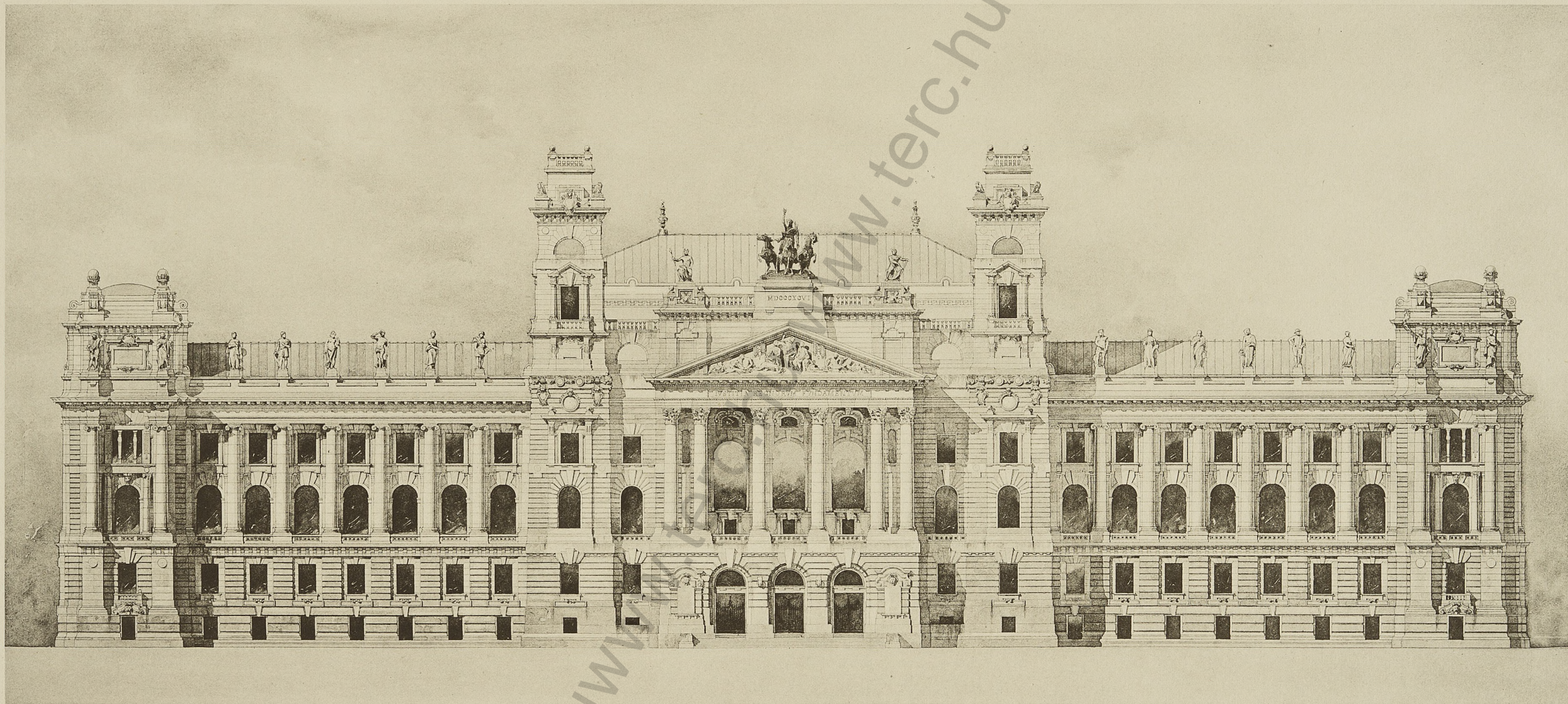

A BUDAPESTI IGAZSÁGÜGYI PALOTA.

DIVÁLD K. MŰINTÉZETÉBŐL BUDAPEST.

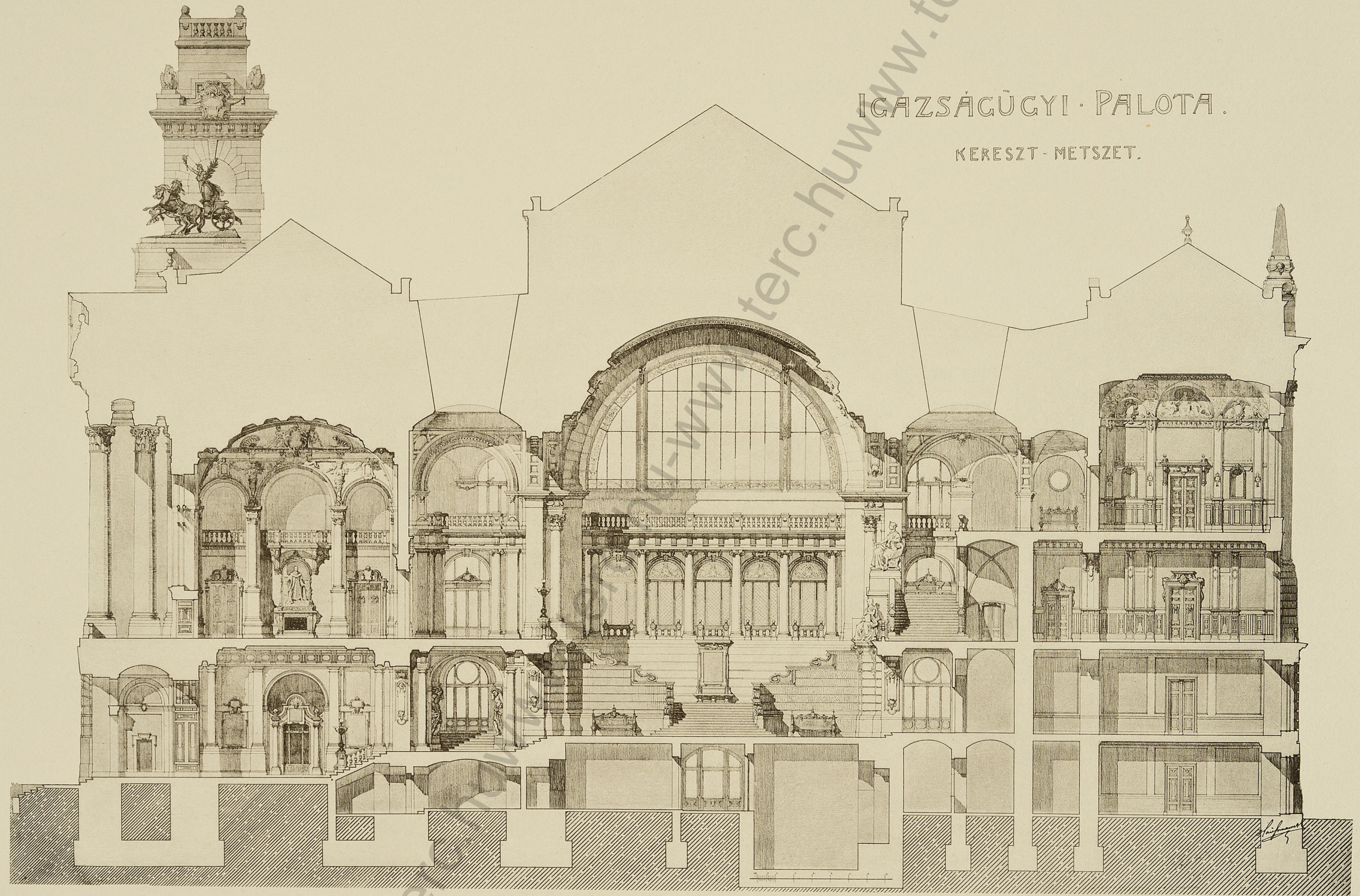
MÁSODIK EMELET.

A BUDAPESTI IGAZSÁGÜGYI PALOTA.

FŐHOMLOKZAT.

DIVALD K. MŰINTÉZETÉBŐL BUDAPEST

IGAZSÁGÜGYI · PALOTA.

KERESZT - METSZET.

A BUDAPESTI IGAZSÁGÜGYI PALOTA.

DIVALD K. MŰINTÉZETÉBŐL BUDAPEST.

KERESZTMETSZET.

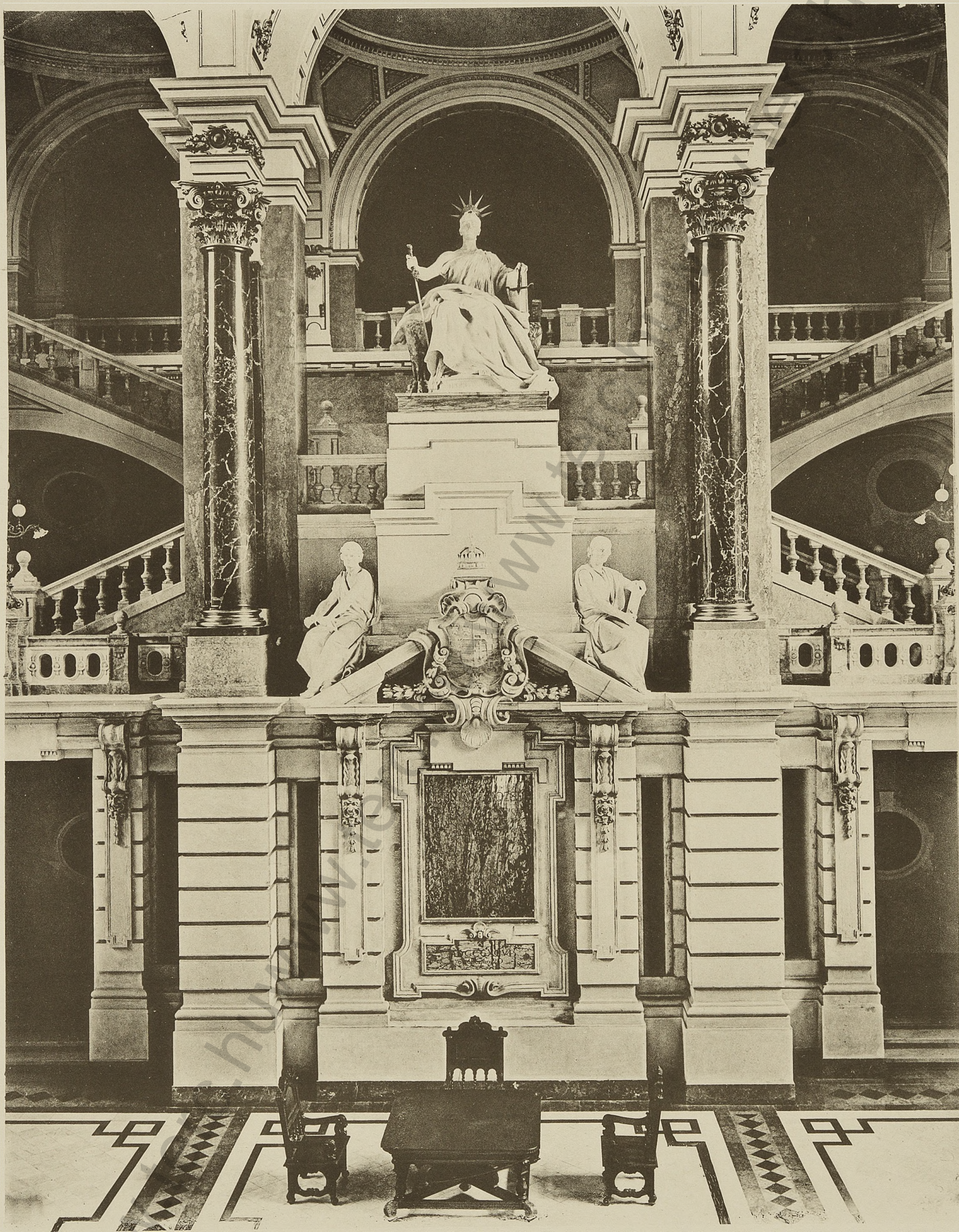

A BUDAPESTI IGASZÁGÜGYI PALOTA.

A FŐHOMLOKZAT KÖZÉPRÉSZE.

DIVALD K. MŰINTÉZETÉBŐL BUDAPEST.

A BUDAPESTI IGAZSÁGÜGYI PALOTA.

A NAGY CSARNOK KÖZÉPRÉSZE.

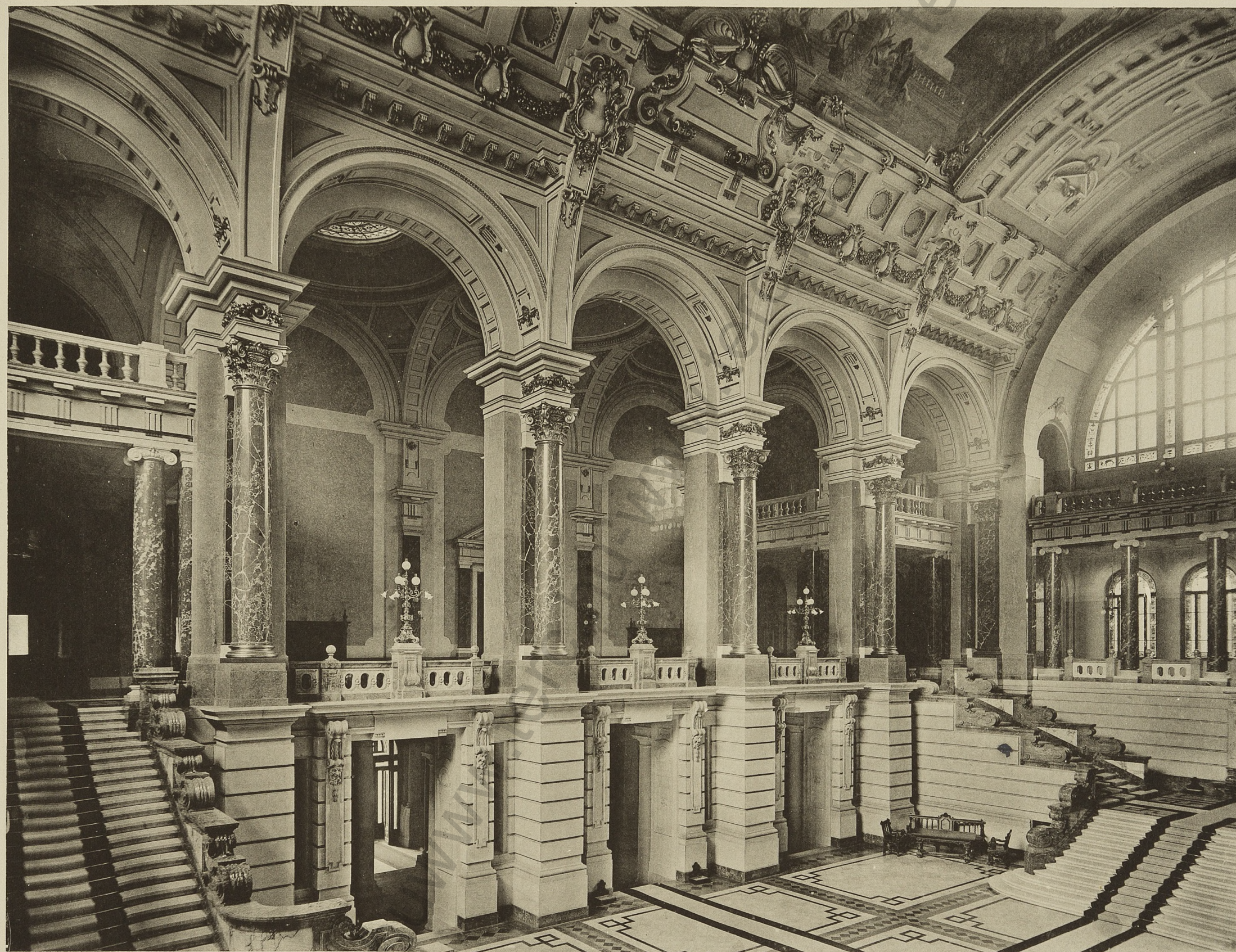
DIVALD K. MŰINTÉZETÉBŐL BUDAPEST

A BUDAPESTI IGAZSÁGÜGYI PALOTA.

A NAGY CSARNOK.

DIVÁLD K. MŰINTÉZETÉBŐL BUDAPEST

A BUDAPESTI IGAZSÁGÜGYI PALOTA.

A NAGY CSARNOK.

DIVALD K. MŰINTÉZETÉBŐL BUDAPEST

A BUDAPESTI IGASZÁGÜGYI PALOTA.

FŐLÉPCSŐHÁZ.

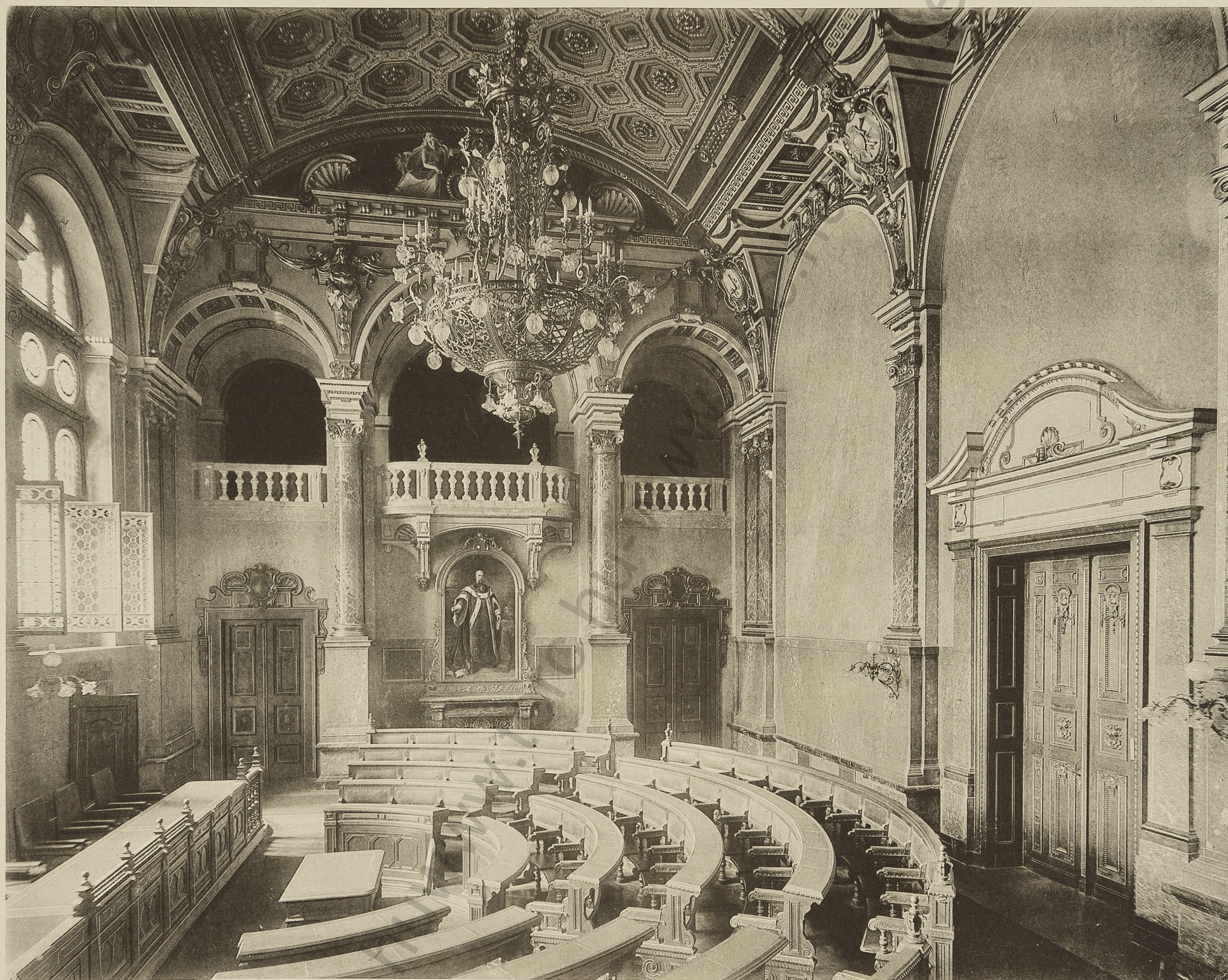
DIVALD K. MŰINTÉZETÉBŐL BUDAPEST.

A BUDAPESTI IGASZÁGÜGYI PALOTA.

ELSŐ EMELETI FOLYOSÓ.

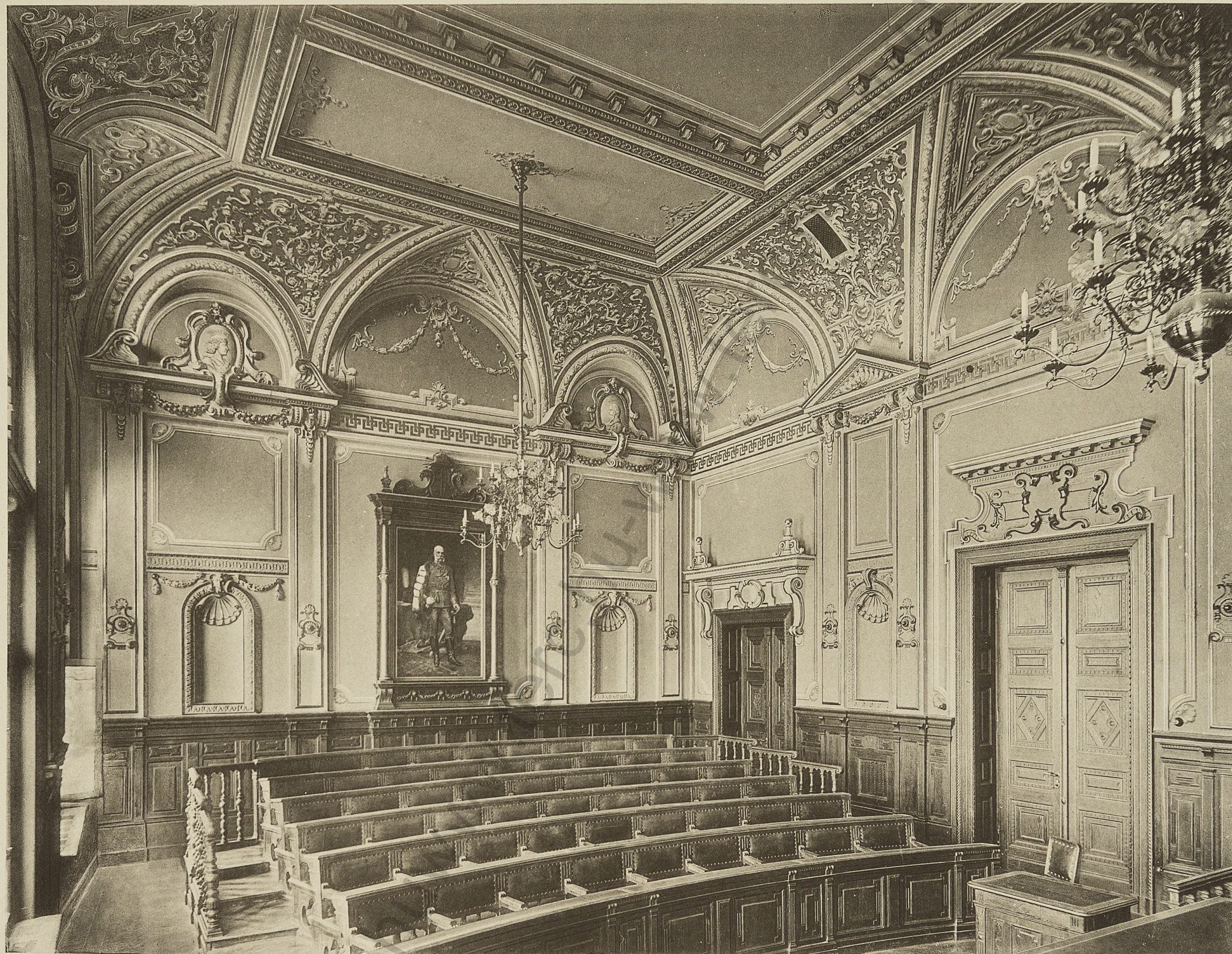
DIVALD K. MŰINTÉZÉTBŐL BUDAPEST

A BUDAPESTI IGAZSÁGÜGYI PALOTA.

A M. KIR. CURIA DÍSZTERME.

DIVALD K. MŰINTÉZETÉBŐL BUDAPEST

A BUDAPESTI IGAZSÁGÜGYI PALOTA.

A BUDAPESTI KIR. TÁBLA DISZTERME.

A BUDAPESTI IGAZSÁGÜGYI PALOTA.

A M. KIR. CURIA POLGÁRI TANÁCSÁNAK EGYIK TERME.

DIVALD K. MŰINTÉZETÉBŐL BUDAPEST.

A BUDAPESTI IGAZSÁGÜGYI PALOTA.

A M. KIR. CURIA BÜNTETŐ TANÁCSÁNAK EGYIK TERME.

A BUDAPESTI IGASZÁGÜGYI PALOTA.

A M. KIR. CURIA ELNÖKÉNEK FOGADÓTERME.

A BUDAPESTI IGAZSÁGÜGYI PALOTA.

A NAGY CSARNOK MENYEZETKÉPE.

DIVALD K. MŰINTÉZETÉBŐL BUDAPEST

A BUDAPESTI IGAZSÁGÜGYI PALOTA.

A NAGY CSARNOK MENYEZETKÉPE.

DIVALD K. MŰINTÉZETÉBŐL BUDAPEST